

Borge menighet

MENIGHETSBLAD

Nr. 2 – 2020

**PROTEINER I INSEKTLARVER
OG BØNNER**

Side 6

**NY VEI UTENOM
KIRKEGÅRDEN**

Side 9

NY KANTOR

Side 8

**FRA HEDENSK GRAVPLASS
TIL KIRKETOMT**

Side 10

**Borge
menighet**

I redaksjonen:

Ansvarlig redaktør

Helge Kolstad

Tlf.: 934 27 045

E-post: h-j-k@online.no

Redaksjonskomité:

- Åsa Danielsen

aa-danie@online.no

- Odd Arne Lydsko-Borgen

oaborgen@gmail.com

- Elin Lund Rolstad

elin.lund.rolstad@gmail.com

- Paul Kristian Steiro

pakste@fredrikstad.kirken.no

Borge menighet:

Kirketorget

Tlf. 69 95 98 00

Her vil de svare for alle menigheter i Fredrikstad på hverdager mellom 09.00 og 15.00.

Postadresse:

Borge menighetskontor

P.b. 1405, 1602 Fredrikstad

Besøksadresse:

Kjølstad kirke

Roald Amundsens vei 91,

1658 Torp

E-post:

borge-menig@fredrikstad.kirken.no

Hjemmeside:

www.fredrikstad.kirken.no/borge

Facebook:

https://facebook.com/

borge menighet

Forsidefoto:

Helge Kolstad

Trykk og oppsett:

Møklegaards Trykkeri AS

Mal for design:

Enjoy Design AS

**MENIGHETENS
ANSATTE**

Sogneprest

Paul Kristian Steiro

Tlf.: 458 07 771/69 95 97 97

E-post:

pakste@fredrikstad.kirken.no

Vikarprest

Tore Schwartz Olsen

Tlf.: 69 95 98 84/452 27 795

E-post:

toscol@fredrikstad.kirken.no

Daglig leder

Per Holger Andersen

Tlf.: 900 96 613

E-post:

peande@fredrikstad.kirken.no

Diakon

Gunn Vik

Tlf.: 69 95 98 59/410 44 902

E-post:

gungan@fredrikstad.kirken.no

Kirketjener

Hanne Engebretsen

Tlf.: 69 95 98 68/

974 30 434

haen@fredrikstad.kirken.no

Kateket

Christopher Peattie

Tlf.: 69 95 98 36

E-post:

chpe@fredrikstad.kirken.no

Kantor

Tatiana Moiseeva

Tlf.: 476 57 171

E-post:

tatmoi@fredrikstad.kirken.no

Menighetspedagog

Marianne Fürst

Tlf.: 69 95 98 67/

480 97 371

Menighetsrådets leder

Åsa Danielsen

Tlf.: 996 99 744

E-post:

aa-danie@online.no

Han er nylig tiltrådt, er 62 år, og har drevet salg, markedsføring og musikkaktivitet i sitt tidligere yrkesliv. Han vil bli mer utførlig presentert i neste nummer.

**Mer utførlig
presentasjon
inne i bladet.**

DEN NORSKE KIRKE

Fra lørdagskafeens jubileumsfest.

LØRDAGSKAFÉ

I **KJØLSTAD KIRKE** blir det lørdagskafe 12. desember, med Lucia ved Borge barnespel og Torill Bredeg med apekatten Joco. Et enkelt opplegg hvor alle er velkomne!

Til våren er lørdagskafeen planlagt følgende datoer: 9. januar, 13. februar, 13. mars, 10. april, 29. mai. Vi starter kl 11.30. Et forbehold må vi ta om koronarestriksjonene blir sterkere.

Etter et halvt år med koronastengt har vi hatt 2 samlinger i høst. 24. oktober feiret vi at det var 25 år siden starten. Koronafullt hus i overetasjen med dagens ord spennende illustrert av Eli Holt og sang og musikk av Elgpatruljen fra Petrikirken.

MYE NYTT I KIRKENE

Tekst: Helge Kolstad

BORGE MENIGHET HAR mange medlemmer. Men mange blir båret når de skal i kirken, enten ved begynnelsen av livet, eller etter at det nettopp er slutt. Vi skulle så gjerne ha mye mer kontakt mellom disse begivenhetene. Menighetsrådet har satt ned et kulturutvalg som ønsker å få til flere og mer varierte sammenkomster. Det er fellesskap og tilhørighet vi ønsker å dyrke. Samværet i seg selv er verdifullt, og gir motkraft til noen av vår tids store plager, nemlig ensomhet, passivitet og mangel på mening. Vi starter med artig førjulsforestilling. På nyåret blir det konsert eller en annen forestilling minst en gang i måneden i en av kirkene våre.

Selvsagt må vi få bygdas egne kor og korps til å stille opp. Vi har også veldig gode musikalske krefter i vår egen stab. Men ikke bli forundret om det kommer artister med en helt annen bakgrunn. Jazz og pop kan det bli, og både viser og allsang. En gang eller to kan det bli foredrag og diskusjon. Det vil bli koselige samlinger. Så lenge koronaen herjer, er det sterkt begrenset hvor mange som kan komme sammen. Det tar vi alvorlig, og lager arrangementene deretter.

Så håper vi det blir hyggelig oppslutning. Vi stiller ikke forhåndsbedingungen til troen. Tro og tvil er for de fleste to sider av samme sak. Men vi inviterer til felles opplevelser, og gjerne samtale om det som er viktig og vanskelig. Programmet blir kunngjort på hjemmesiden vår www.fredrikstad.kirken.no/borge.

Bli med da vel!

FRED PÅ JORD!

— Tekst: Biskop Atle Sommerfeldt

JEG VOKSTE OPP under den kalde krigens kaldeste periode. Vi lærte å bruke tilfluktsrom. Fra klassevinduene så vi Nike-rakettene på Rustan i Asker, de var en del av Nikebataljonen som også hadde batterier i Nes, Trøgstad og Våler, alle i Borg bispedømme. I avisene leste vi om prøvesprengninger i nord og Stillehavet i sør, og om muligheten for atomkrig. Sammen med våre foreldres fortellinger om nazistenes okkupasjon av Norge 1940-45 var krigens mulighet i Norge en del av vår livsfølelse.

I julegudstjenestene sang vi med stor innlevelse «Deilig er jorden». Vi sang salmens siste vers med stor intensitet: «Englene sang den/først for markens hyrder: skjønt fra sjel til sjel det lød». Vi omgjorde engelens ord til en bønn: «Fred over jorden». Da kunne vi følge oppfordringen i den neste linjen «menneske, fryd deg» og få feste i et håp: «Oss er en evig Frelser født».

Det var en rystet Bernhard Severin Ingemann som skrev denne salmen i trass og håp da han fikk krigens brutalitet tett innpå i slagene mellom Danmark og Prøysen fra 1848 til

1850. Med utgangspunkt og sluttunkt i Jesu fødsel julenatt ville han tegne en alternativ virkelighet om mennesket på fredens pilegrimsvandring.

«Oss er en evig frelser født» må bety at begivenhetene i Betlehem for snart 2000 år siden også former vår virkelighet 2020 slik den gjorde for Ingemann i Danmark i 1850. Barnet i krybben viser oss at Gud, himmelen og jordens skaper, ikke har overlatt mennesker til seg selv. I hele det veldige kosmos der Gud finnes overalt og i alt, er Gud også tilstede i dette lille barnet i krybben og bekrefter for alle mennesker og hele skaperverket at Gud er hos oss hele tiden.

I den hebraiske bibelens salmebok synges Guds fredsvisjon for menneskene: «Miskunn og sannhet skal møte hverandre, rettferd og fred kysse hverandre» (Salme 85.11). Julenatt bekrefter Gud at vi ikke er alene om å arbeide for denne visjonen i vår tid og på vårt sted. Julenattens fredssang er fortsatt en bønn og gir retning for livene våre. Den gir oss frimodighet til å se tegnene på fred i våre liv og vår verden, og trass til å kjempe mot ødeleggelse og ufred.

Måtte vi være med og legge til rette for at rettferd og fred kysser hverandre og at miskunn og sannhet får mulighet til å leve blant oss. Da kan bønner bli et håpsteget for alle dem som lever i krigens og undertrykkelsens virkelighet og skygge. Da kan «Deilig er jorden» bli vår salme på rettferden og fredens pilegrimsvandring.

Velsignet julehøytid ønskes dere alle.

FINANSRÅDEN MED MARSIPANKAKENE

Tekst: Helge Kolstad

Jan Vidar Mathisen har avsluttet sin lange periode i Borge menighetsråd, der han var innvalgt sammenhengende fra 1989 til 2019.

BORGE MENIGHET HAR fortsatt penger på bok, og har klart å bygge ut Kjølstad kirke i flere omganger uten å ta opp lån. Dette skyldes i stor grad bankmannen Jan Vidar Mathisen, som har fungert som menighetsrådets kasserer i 30 år. Mange har forundret seg over hvordan det har vært mulig å samle inn så mye penger. Jan Vidar selv sier at det er lett å be om bidrag så lenge det ikke er til en selv. De som har samarbeidet tett med ham, er imponert over gjennomføringsevnen hans. Han har sett behovene og vært både pådriver og organisator.

De mest synlige resultatene kan en se i Kjølstad kirke. Selve kirkerommet var ferdig da han kom inn i menighetsrådet for 30 år siden. Men senere er det laget flere tilbygg og fullverdig kjøkken. Kirken har fått ny innredning og vakkert kirkelig inventar, lysglobe, prosesjonskors osv. Utearealene er nettopp oppgradert. Tilsvarende er det gjort betydelige forbedringer på Borge kirke.

Alt dette har Jan Vidar styrt med. Han har gjort det ut fra sin trygge tro og sterke tilhørighet til Den norske kirke. Det er menigheten og menighetsrådet som har vært hans arena. Før han kom med her, var han sammen med kone og barn aktiv deltaker i Lahellemoen Misjonshus. Men så ble han spurt om stå på lista til menighetsrådsvalget, og ble til sin store overraskelse valgt inn som nummer 1. Dermed fikk han også en mengde andre oppdrag. Kasserer var han hele tiden, men han har både vært nestleder og leder i menighetsrådet. Da Borge hadde eget fellesråd, var han naturligvis med der, og etter kommunesammenslutningen har han vært med i Fredrikstad kirkelige fellesråd som representant for Borge menighet i 20 år, 10 av dem som leder. Jan Vidar har stått for det som samler omkring

Kirken. De store bølgene etter abortstrid og splittelse var over da han kom med. Han har bestrebet seg på å forvalte det som menigheten kan være sammen om. Han berømmer Fredrikstad kommune for å være raus overfor Kirken. En spesiell innsats har Jan Vidar gjort i forbindelse med høstdagene, en årlig begivenhet som har hatt stor oppslutning, og som også har gitt gode økonomiske resultater. Sammen med annet innsamlingsarbeid, har det gjort det mulig å få til de kostbare prosjektene. Jan Vidar leverer en god beholdning videre til sine etterfølgere.

Yrkesmessig har Jan Vidar Mathisen vært bankmann i over 40 år. I mange år har han faktisk pendlet til sitt arbeid på Nordeas hovedkontor i Oslo. På slutten av sitt yrkesliv, var han i sju år kirketjener i Domkirken. Han betegner seg som kirkens mann. Både hans oldefar og far jobbet i Kirken, han har i høy grad gjort det selv, og hans datter er menighetspedagog i Borge. Nå har han trukket seg litt tilbake, kanskje helst av helsemessige årsaker. I sin takketale til ham, understreket tidligere sogneprest Kolshus følgende:

«Du har hatt syn for andre. Jeg vet ikke hvor mange blomster du har levert ut, enten til spesielle anledninger, eller til jul og høytider.

...Du har sørget for kaker og god kaffe, ikke bare ved store anledninger, men også på vanlige møter og sammenhenger. Har vi ikke visst om en grunn til å feire, har du i din oppfinnsomhet alltid funnet et formål, først og fremst så du kunne glede andre, helst med gode marsipankaker».

Innhøstede åkerbønner.

Bønner gir porøs jord med mye meitemark.

ÅKERBØNNER: KORTREISTE OG VERDIFULLE

Tekst: Åsa Danielsen

Etter en noe tørr og kald vår ble årets avling i gjennomsnitt bra, takket være en blanding av sol og nedbør i juli og en fin høst med gode innhøstingsforhold.

Men hva er det vi har sett ute på enkelte jorder i høst? Veksten har sett brun, vissen og trist ut, dels ispedd noe grønt. Har en ikke fulgt med tidligere på sommeren kunne en tro at jordet har ligget ubrukt. Men slik et det ikke.

Her er det dyrket en vekst som heter åkerbønne. Den er i samme familie som erter og lupiner, som også dyrkes noe i vårt distrikt. Dette er eksklusive vekster som gir verdifulle tilskudd i form av protein som kornet har for lite av som dyrefor. Siden Norge ikke har nok protein til sitt dyrefor må vi innføre soya. Soya er billig, der den dyrkes kan de ta 3-4 avlinger i året. Men siden vi gjerne vil være mest mulig selvforsynt og ha kortreist næring, er proteinvekster som åkerbønne spennende for å erstatte noe av soyaen.

Bønner og andre belgvekster tilfører jorda det viktige næringsstoffet nitrogen, slik at jorda knapt trenger tilført handelsgjødsel. Ikke minst åkerbønnene gir også porøs jordstruktur med mange små luftkanaler ved at meitemarken trives så godt der. Dette gir gode forhold til vekster i år etterpå, ikke minst hvete som hos oss i stor grad kan brukes til matkorn som hvetemel.

Siden det er vekster som trenger lang vekstsesong er det ikke mange steder i landet hvor forholdene er gode nok, Borge er et av dem.

Jens Martin Stenrød i nordre Borge er en av få som har gått i gang med åkerbønner. Gården heter Skjelin Nordre, hvor han bor med kona Elisabeth, sønnen Andreas på 16 og tvillingene Helene og Ingeborg, som er 14 og for tiden konfirmanter.

Hjemgården er på 360 dekar, men Jens Martin driver 1040 dekar. Elisabeth har 100 % stilling utenfor gården. Som ekstra arbeidskraft på gården bidrar sønnen og senior-lauget Arild, Thor og Aage så mye de har lyst. Sammen med en avløser i 40 % stilling er dette god hjelp. Produksjonen er gris og planteproduksjon, det meste korn, men i år også åkerbønner på nabogården Molteberg.

Utrustet med spade tok vi en tur til Molteberg etter bønnetreskinga og så den levende jorda, porøs og full av meitemark. Til sammenlikning tok vi noen spadetak et annet sted uten bønneproduksjon der jorda tydelig var mer kompakt og lite mark var å se.

Åkerbønner og andre belgvekster har store krav til vann og veksttid. Men de kan gi et viktig bidrag til økt selvforsyning, mer kortreist fôr og bedring av jordkvaliteten som påfølgende vekster får nytte av!

SVARTE SOLDATFLUE-LARVER FRA EKVATOR PRODUSERER PROTEIN PÅ TORP

Tekst: Åsa Danielsen

DAVID TEHRANI HAR forsøks- og produksjonslokale på gården Moum på Torp. Her har han fått til produksjon av larver fra insekter. Siden han var gutt har han vært glad i å fiske og hatt interesse for insekter. Opprinnelig er han iraner, men kom til Oslo som ung. Han kaller seg oslogutt som er i ferd med å bli fredrikstadmann.

Han utdannet seg til molekylærbiolog ved Blindern og hadde insekter som hovedoppgave. Han fikk jobb som patentingeniør i Fredrikstad i 2007. Han forteller at han har mange ideer i hodet samtidig, og alltid tenker på hva som kan bedre vårt miljø. For sju-åtte år siden bestemte han seg for å utvikle fôr, i første omgang til fisk. På Torp har han i tre år forsket på melorm-larver og svarte soldatflue-larver. Han har mest tro på de siste, fordi de produserer mest på kortest tid.

Det er mye å bekymre seg over når det gjelder natur og miljø, bl.a. den omfattende bruken av antibiotika i fiskeindustrien. Det er ille nok i Norge, men enda verre andre steder i verden. Hvorfor er det nødvendig å bruke så mye antibiotika? Fisken er sårbar for sykdommer, sier David, i første rekke fordi fôret ikke er naturlig. Dagens fiskefôr består av 70 % soyamel og 30% fiskemel.

Tehrani bestemte seg for å satse på å dyrke fram larver til mat for fisken. Produksjonen blir meget effektiv fordi insektlarver spiser hele døgnet og kan omforme 1 kg fôr til nesten 1 kg rent protein. Fisken holder seg frisk når den kan spise mat som er naturlig for den. Produksjonen er enkel og tar liten plass, og det ser ut til at larvene har en bakteriehemmende effekt som gjør antibiotika overflødig. Larvene kan spise vårt matavfall, som er så mye som 1/3 av maten vi kjøper! Avfallsproduktet av larveproduksjonen males og blir til utmerket plantegjødsel.

David Tehrani med larvene som blir til sunt fiskefôr.

Forsøkene på Torp er meget vellykkede. Nå må larveproduksjon gjøres i stor målestokk. Det vil gi enorme gevinster for miljøet. Matavfallet nyttes i stedet for å være et problem, fiskens fôr blir mye sunnere, antibiotika-forbruket reduseres sterkt og kortreist fôr erstatter langtransport av soya fra Sør-Amerika. Ingen kjemikalier tilsettes, produktet holder seg naturlig friskt. Avfallsproduktet benyttes til plantegjødsel. Allerede har han inngått et samarbeid med Ilebys blomster, som selger små gjødning-poser i sin forretning.

Mattilsynet følger hyppig opp forsøks-produksjonen. Forskningsrådet har nylig bevilget 9 millioner kr til et samarbeidsprosjekt for larveproduksjon i stor målestokk mellom David Tehrani, Norsk institutt for bioøkonomi og Jaastad planteskole.

Tehrani ser for seg at larvefabrikker etableres utenfor alle større byer og omdanner deres matavfall til protein-fôr for fisk og kanskje husdyr. Så hva skjer om noen år? Kanskje spiren på Torp blir til et gigantprosjekt i verden!

FRA VLADIVOSTOK MED SANG

Tekst: Helge Kolstad

Hun som spiller ved gudstjenestene i Borge, har en svært mangfoldig bakgrunn.

VLADIVOSTOK ER VED Stillehavet i Sibir, rett ved grensene til Nord-Korea og Kina. Her vokste Tatiana opp – en lys og fager dame som nå er blitt kantor i Borge menighet. Hun vokste opp i den ortodokse kirke. Der har de masse sang, men ikke orgel i kirkene. Derfor var det sang og korvirksomhet som var hennes første interesse, og det som brakte en ung Tatiana Moiseeva til Norge som student ved Norges musikkhøgskole. Her kvalifiserte hun seg til profesjonell dirigent. Men hun gjorde seg kjent med hele bredden i vår musikktradisjon, og ble fascinert av orgelet. Hun var på god vei til å fullføre studium både som organist og dirigent, da hun fikk barn, og måtte ta en pause fra studiene. På grunn av morens sykdom og død, dro hun tilbake til Vladivostok for å støtte sin far. Deretter bodde hun tre år i Georgia, der hun har noen av sine etniske røtter. I denne tiden fikk hun bruk for andre sider av sitt kreative talent, og klarte faktisk å livnære seg som fotograf og grafisk designer i et land og en tid med svært vanskelige økonomiske forhold.

Men etter hvert ville hun tilbake til Norge for å fullføre sine studier og få større spillerom for sine evner og interesser. Her klarte hun å kombinere studiene med jobb som organist i Åsnes i Hedmark. Sønnen hennes har fulgt med hele tiden, og har overraskende raskt skiftet fra språk til språk. Her har han nok stor nytte både av sin egen og sin mors musikalitet.

Tatiana bekjenner en enkel tro. Gud er den samme uansett kirkesamfunn. Vi som er hans tjenere, må gjøre hans gjerning med våre egne krefter. Kirken er et sted der mennesker skal møtes, prate og finne plass for Gud i sine liv. Her skal vi synge og lovprise. Det er viktigere å synge fra hjertet enn å synge pent. Vi må

Tatiana Moiseeva foran orgelet sitt i Borge kirke.

være der folk er. Når barna synger, må de som kjører dem, kunne få en kopp kaffe, og kanskje synge med av og til. Slik vil vi kunne få med mange flere, tror hun. Mange møter kirken bare 3-4 ganger i livet, og minst to av disse gangene blir man båret. Hun vil gjerne møte folk som er mellom disse begivenhetene, og helt spesielt vil hun møte ungdom. Hun vil bruke moderne kommunikasjonsmidler for å komme i kontakt, og ser gjerne at kirke og menighet stiller rom og utstyr til rådighet. Høyt på ønskelista står et lydisolert rom som egner seg for trening med band.

Selv er hun kanskje mest fascinert av Bach og annen klassisk kirkemusikk. Ettersom den er en viktig del av protestantisk tradisjon, var det ikke vanskelig for henne å konvertere til den lutherske kirke. Min tro er den samme, sier hun. Fredrikstad er et ønskested både for henne og sønnen. De har fått en god og varm mottakelse. Møte med de andre kantorene i Fredrikstad var inspirerende. Og sønnen hennes har allerede fått mange venner. Her kan vi bli lenge, tror hun.

NY VEI UTENOM KIRKEGÅRDEN

Tekst: Helge Kolstad

Haldenveien fra Begby og til Borge Skole legges om. Hele strekningen får gang- og sykkelvei på østsiden, og veiene legges nå helt utenom Borge gravplass. Gravplassen blir helhetlig og utvides med de arealene som vinnes ved at veien legges om.

DETTE ER ET stort prosjekt som innebærer at kjøreveien blir bredere på hele strekningen. Gang- og sykkelstien har fått en helt ny trase ved siden av. Det er lagt ny vannledning hele veien, og store rørsystemer for å lede bort overvann. Til nå har overvannet fra en del av gravplassen måttet pumpes bort. Men det er blitt boret inn et stort rør gjennom fjell, slik at dreneringsvannet kan renne bort helt naturlig.

En annen viktig del av prosjekt er bygging av undergang for gang- og sykkeltrafikk under den nye veien, og et helt nytt kryss ved Borgeveien mot Selbak. Også krysset ved skolen med forbindelser til Årum og til Torsnes blir utbedret med avkjøringsspor. Dessverre er det ikke planlagt noen rundkjøring.

I rush-tidene er det mange trafikanter som har blitt stående lenge her. Det blir spennende å se om større bredde og avkjøringsspor vil hjelpe på trafikkavviklingen. Sykkeltrafikk til skolen får nå to muligheter, dels ved den gamle traseen opp bakken forbi det gamle kommunelokalet, og dels videre langs Haldenveien fram til fortauet ved avkjøringen til Torsnes.

Veiomleggingen gjør at det vinnes litt areal inne på gravplassen. Det er bygd jordvoller mot veien, noe som sikkert vil dempe trafikkstøyen på det siste hvilestedet. Flere arealbiter mot denne vollen blir tillagt gravplassen. Der hovedveien til nå har gått tvers gjennom, vil det bli en mye smalere gangsti. Også her vinnes det areal som skaffer plass til minst en gravrekke til. På disse arealene vil det naturligvis bli fylt opp med

masser som egner seg for gravelse.

Prosjektet ble påbegynt i 2019 og beregnes ferdig før sommeren 2021. Det utføres av Fredrikstad-firmaet Brødrene Ødegård, og er kostnadsberegnet til 57 millioner kroner.

Arbeidstegning av veien forbi Borge Gravplass. Den gamle kjøreveien midt på bildet blir nå en smalere sti som en del av gravplassen. Krysset til veien mot Selbak er nytt, og det blir ny gang- og sykkelsti og ny, trafikkikker undergang for denne trafikken.

presenterer

«NYTT OM GAMMELT»

Borge og Torsnes Historielag, med rundt 200 medlemmer, vil fremme den historiske interesse blant bygdenes befolkning bl.a. gjennom medlemsmøter med lokalhistoriske foredrag, vandringer og oppbygging av en bygdesamling med gjenstander, bilder og litteratur. Vår postadresse er Pb. 59, 1750 Sellebak. For mer info/evt. tegning og medlemskap ta kontakt med vår kasserer på tomhage2@online.no

LITT OM KIRKESTEDET I BORGE:

FRA HEDENSK GRAVPLASS TIL KIRKETOMT

Foto og gjenfortalt av Jan Eilert Karlsen

I årenes løp er det blitt stilt spørsmål om stedet der vår vakre Borge kirke står i dag, og som har hatt betydning for tidligere generasjoner. I Borge og Torsnes historielags arkiver, etter Hans Øbys samlinger, fant vi en avhandling av Erling Johansen, den kjente arkeologen og historikeren, som kan gi noen svar på spørsmålet han presenterte i Fredrikstad blad i 1953. Her følger en forkortet versjon.

BORGES MIDDELALDER-KIRKESTED har rang som landskapets naturlige midtpunkt med åpent utsyn over et av landets eldste bosetningsområder. Det er bare noen få kvadratkilometer stort, men det har en mengde minnesmerker fra oldtiden, bl.a. et stort helleristningsfelt fra bronsealderen og det store gravfeltet på Hunn som søker sin like.

Det er også gjort noen gravfunn på selve kirkebakken. Dessverre ble ikke alle funnene av oldsaker tatt vare på, men i hvert fall en enkel grav ble skikkelig undersøkt. Alle gravene var branngraver, med de døde ben i en urne av leire, eller bare i et hull i jorden. Noen var også fylt med restene etter selve likbålet. Omkring flere av gravene var det stablet opp en liten steinrøys. Alle funnene ble gjort oppe på det flate platået, som ligger sør for kirkegårdsmuren.

Oldsaker var det lite av. Det ble funnet mest rester etter knuste leirkar. I en grav lå det likevel noen få smykkesaker av jern og bronse. Det var en halsring og to spenner. Det siste ble brukt til å holde klesdrakten sammen over brystet. Dessuten var det deler av et belte med jernspenne. Det som er interessant ved disse tingene, er at de kan tidfestes til omkring Kristi fødsel, og altså er like gamle som noen av praktfunnene fra Hunn. En annen ting er at de gir visshet for forbindelse med Bornholm, for

Tegning av antatt første Borge middelalderkirke, slik Ivar Bruu tenkte seg den.

I dag gleder vi oss derfor over den vakre Borge kirke som står der i dag.

der hører både gravskikkene og spennene hjemme. Spennene går enda under navnet “Bornholm-spennene”. Funnene viser en tydelig sørøstlig påvirkning, som går tilbake til områdene ved utløpet av de store midt-tyske elvene Oder og Weichsel.

Etter plasseringen av gravene i forhold til hverandre, ser det ut som vi står overfor en tradisjon som spenner over 300 år. Det er jo velkjent at de første kristne mange steder reiste sine Gudshus der hvor det alt fantes en hellig grunn for bygdefolket. Her hviler kirken på en plass som har vært fredet område i over 1000 år før kristendommen kom til landet.

Vi antar at det eldste kirkebygget er fra siste del av 1100 og var bygget av gråsten, og at kirken hadde et rektangulært skip med smalere rett avsluttet kor.

Bildet fra utgravingen av Hunnfeltet på 1950-tallet.

Det har gjennom tidene stått flere kirker her som har vært utsatt for plyndring og brann.

Kilder:
Artikkel i Fredrikstad blad den 11.07.1953.
Borge kirke 1861-1961 av Anker Veel.

HVA ER DETTE?

Historisk gjenstand fra Borge.

Send ditt svar til menighetsbladet før utløpet av april.

Svar på oppgaven i forrige nummer var “høreapparat”.

VI SYNGER SAMMEN!

Tegninger ved Elin Lund Rolstad

Det skjer et under i verden

Det skjer et under i verden hver gang et barn blir til, over det gryende livet lyser Guds skaper-smil. Ingen på jorden er himlen så nær som barnet han tar i sin favn.

Det skjer et under når barnet møter oss hud mot hud, øynene speiler Guds himmel, gir oss et glimt av Gud. Ingen på jorden er himlen så nær som barnet han tar i sin favn.

Det skjer et under i kirken større enn verden vet. Barnet får del i Guds rike, svøpt i hans kjærlighet. Ingen på jorden er himlen så nær som barnet han tar i sin favn.

Det skjer et under i dåpen, her skapes liv av ord. Barnet er størst i Guds rike, skjønt det er minst på jord. Ingen på jorden er himlen så nær som barnet han tar i sin favn.

Salmer 1997 – nr. 93

YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=eVh5ACynk9I>

OPPGAVE:

Vi er Guds barn

Ta et ark og tegn et barn du kjenner, eller tegn deg selv. Fargelegg med fine farger. Tenk at akkurat denne personen er skapt og høyt elsket av Gud!

Hvis du sender tegningen til menighetsbladet, kan den kanskje komme på trykk neste gang!

Prest Tore gir nye konfirmanter føling med dåpsvannet.

NYE KONFIRMANTER I BORGE

KONFIRMASJON ER I gang og vi har 58 flotte konfirmanter! Så langt har vi hatt en kick-off samling, presentasjons-gudstjeneste og undervisning i etter skoletid. Det som har nytt i år er at konfir-

manter skal delta mer aktivt i gudstjenestene våre fremover. Konfirmanter skal ha både fremføring og enkelte oppgaver i noen enkelte gudstjenester i løpet av høsten og våren som skal berike gudstjenestelivet i Borge menighet.

FØLG MED PÅ NETTET!

Kirken i Borge og Fredrikstad har betydelig virksomhet på elektroniske media. Hver helgedag overføres gudstjenester, og mange andre aktiviteter kan også finnes der. Vi vil særlig anbefale følgende linker:

Den norske kirke i Fredrikstad (Fredrikstad kirkelige fellesråd):
Nettside: kirken.no/Fredrikstad
Facebook: facebook.com/Fredrikstad

Borge menighet:
Nettside: kirken.no/borge
Facebook: facebook.com/borgemenighet

**SORG & OMSORG
Fredrikstad**
c/o Frivilligsentralen,
J.N. Jacobsensgate 15
1606 Fredrikstad

Behov for sorggruppe?

Sorg og Omsorg Fredrikstad tilbyr sorggrupper for ulike typer sorg og alder. Har du mistet en du er glad i, kan det være en hjelp å treffe andre i samme situasjon som forstår hva du går igjennom. Frivilligsentralen Sentrum koordinerer henvendelsene, så ta gjerne kontakt på telefon 909 93 815 eller post@fredrikstadsentrum.frivilligsentral.no

ÅRUM SKOLE

SKOLEKRETSEN I FREDRIKSTAD SOM FØR SOGNET TIL SARPSBORG

Rektor Hans Otter
Günther.

Tekst: Helge Kolstad

BARNESKOLEN PÅ ÅRUM har nå 145 elever fra 1. til 7. klasse. Det var en liten nedgang fra tidligere, men nå øker elevtallet igjen, og prognosen framover er et nokså stabilt barnetall i kretsen. Skolen er fra 50-tallet, og bærer litt preg av tidens tann. To klasser holder til i flyttbare paviljonger. Men anlegget er rimelig solid og i god stand, og holder vel til bruk noen år til, inntil kommunen får råd til å bygge nytt. Årum står på en ønskeliste for forbedrede skolebygg, bl.a. sammen med de tilgrensende skolekretsene Borge og Torp.

Men Årum har en klar identitet, sier rektor Hans Otter Günther. Her har det lenge vært faste kretsgrenser. Foreldre og barn har ofte

gått på samme skole. Oppslutningen fra foreldrene om skolens arbeid er sterk. Det er godt oppmøte på foreldremøter, og foreldrenes arbeidsutvalg (FAU) arrangerer en rekke tiltak for elevene. FAU tar seg av 17.-mai-arrangementene, der det fortsatt er barnetog i nærområdet. Hvert år lager de til karneval for de minste klassene, og arrangerer diskotek for de som er litt eldre. Foreldre er også med på de årvisse skogturene til Vetatoppen. Småklassene er der på dagtid, mens 5., 6. og 7. klasse har en kveldstur torsdagen før høstferien. Høsten 2020 var 20 foreldre med, og sørget for aktivitet og sikkerhet. Årum skole har også et aktivt elevråd, med valgte representanter fra 4. til 7. klasse.

➔ Årum skole drives av et personale på 20 personer. Dette omfatter naturligvis de sju klassene, men også en skolefritidsordning for elever fra 1. til 4. klasse. Ut over vanlig klasseundervisning, er det spesialundervisning for elever med særlige behov. Mye av dette foregår innenfor klassens ramme, men det er også tiltak for enkelte elever gruppevis. Skolen har god støtte og tett samarbeid med etatsjef skole og øvrige instanser i kommunen, som bl.a. PPT og skolehelsetjenesten.

Også på Årum foregår det en livlig inn- og utflytting. Noen av de som kommer inn, har fremmedkulturell bakgrunn. Det gjør det nødvendig med ekstra språktrening. Det kan variere fra tolking på morsmålet, til litt ekstra trening med norsk innenfor skolens ramme. Nye elever blir trygt og godt mottatt av elever

og ansatte. Barns kommunikasjon er ikke bare basert på språket, slik at lek og aktivitet bidrar til god integrering av nye elever.

Trafikksikkerhet på skoleveien er forholdsvis godt ivaretatt med fortau, gang- og sykkelveier, men er noe som har skolens og foreldrenes arbeidsutvalgs oppmerksomhet, og blir vurdert nærmere nå.

Da kommunesammenslutningen omkring Fredrikstad og Sarpsborg fant sted, var det diskutert om Borge burde deles, slik at Årum, som lenge hadde best bussforbindelse til Sarpsborg, skulle gå den veien. Borge ble likevel tatt nesten helt inn i Fredrikstad, og i dag er det lite diskusjon om tilhørigheten. Årum har sitt eget lokalsamfunnsutvalg, og har lokale foreninger, som f.eks. Borgar Idrettslag, og KFUM og K-speiderne.

HØSTDAGENE 2020

HØSTDAGENE 2020 BLE arrangert med fulle smittevern hensyn og uten loddsalg på forhånd i dagligvarebutikkene. Nytt var muligheten til å kjøpe lodd uten å være til stede ved å vipse til Borge menighet. De medvirkende var lokale krefter, frivillige, menighetsråd og alle ansatte.

Fredagskvelden ble trygt ledet av Ellen Slettevold, tankefulle ord ble gitt av Paul Kristian Steiro. Våre egne ansatte i menigheten, Chris, Tonje og Tatiana, sang og spilte nydelig. Lørdag hadde vi familiesamling ved kreative Marianne Fürst.

Borge barnespel sang, det var natursti og formingsaktiviteter for de yngste. Dagens ord fikk vi av Guro fra søndagsskolen. Begge dager var det åresalg, loddsalg for dagtrekning, barnebord og hovedtrekning.

Nettoinntekten ble 33000 kr, fantastisk! Hjertelig takk til alle som bidro med innsats og til dere som tok lodd!

Og ikke minst Borge og Øst-sidens fantastiske handelsstand som støtter oss med flotte gevinster!

For oss er enhver
kontakt den viktigste

Veumveien 51, 1613 Fredrikstad | 69 31 30 62 | fredrikstadbeg.no
Roald Amundsensvei 61a, 1654 Sellebakk | 69 34 53 35 | fredrikstadbeg.no

Anne's

BEGRAVELSESBYRÅ

Morten Stenbock Pedersen

Kirkegaten 28 - 1632 Gamle Fredrikstad

Tlf. 69 32 02 30

 A/S Knut Knutsen og Co
For trivsel i utemiljø

Vi opparbeider alle typer grøntanlegg og forhandler de fleste typer belegningssten og kantsten. Vi har også ferdigplen for de som vil ha grønt gress på dagen.

Levering av: Jord, sand, fyllmasse, ferdigplen, støttemur, belegningssten og kantsten.

KONTAKT OSS FOR TILBUD - GODE RÅD ER GRATIS!

AS Knut Knutsen og Co, Lilleborgev. 9, 1655 Sellebakk.
Telefon 69 34 54 01 - 913 96 875 - 913 79 759 - Fax 69 34 59 14
e-mail: mrolle@online.no eller www.mortenknutsen.no

Bokmiljø
- en annerledes bokhandel

Sulfatveien 4, 1658 Torp

tlf: 69 15 14 69

epost: torp@bokmiljo.no

Velkommen til handel med mening!

Gravstener
og andre produkter i sten - lokalprodusert

JM JOHANSEN
MONUMENTHUGGERI AS

Skjebergv. 206, 1743 Klavestadhaugen. Tlf. 69 16 36 33

Ring oss, vi sender katalog. Hjemmeside: www.johansenmonument.no

Vi har det meste av det beste!
Sko til hele familien finner du hos

GUNNAR HEIE

Skotøyforretningen, Sellebakk
Telefon 69 34 51 20

Åpent: **Man.-ons. 9.00-16.30**
tors. og fre. 9.00-18.00 lør. 9.00-14.00

tm

TORP MØBELTAPETSERING
Roald Amundsensvei 101
1658 Torp. Tlf. 69 34 69 08
TREKKING AV ALLE
TYPER MØBLER -
Stoffsalg:
Stoff og båtskai

Sorum Elektro as

Autorisert El.entrepenør

Strykerveien 10 - 1658 Torp

Trenger du elektriker?
Vi er godkjent av forsikringsselskap for intern-
kontroll i bolig og landbruk.
Tlf 69 36 00 70
E-post: postmaster@sorumelektro.no
www.sorumelektro.no

Medlem av

elektrikerkjeden

Din trygghet - vårt ansvaret

SELLEBAKK SYNSSENTER

Løenveien 5, 1653 Sellebakk, tlf 69365700

LEDIG ANNONSEPLASS!

TETTE RØR? - RØRINSPEKSJON - SLAMSUGING - HØYTRYKKSPYLING

Høytrykk og Vedlikeholdservice

Tlf: 913 03 880 Shenr2@online.no

TUNE BYGGSERVICE

Kontakt oss for et
utformelt pristilbud!

Tlf: 908 53 907

www.tune-byggservice.no

nybygg
restaurering
kjøkken
bad og våtrom
påbygg
takomlegging

- fagkunnskap gir trygghet

HAUGETUN CATERING AS

Mat til hverdag og fest!

Vi garanterer topp kvalitet på våre
snitter, koldtbord, koldttallerkner, tapas,
varmretter og kaker.

Tlf 69 36 27 50

Hjemmeside: www.haugetuncatering.no

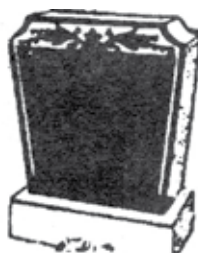
Adresse: Haugetunvn 3, 1667 Rolvsøy

E-post: post@haugetuncatering.no

Gullsmed M. Ostad
SELLEBAKK

ÅPNINGSTIDER:
MAN-FRE 09-1630
LØR 10-1400
TLF: 69345377

LIK OSS PÅ
FACEBOOK

Bestill monument til gravstedet!

- Oppussing og fornying av gamle stener
- Inskripsjoner
- Stor utstilling www.skaara-stenindustri.no
- Undersøk våre priser

Man.-fre. 7.00-16.00. Torsd. 7.00-18.00. Lør. 9.00-13.00

SKÅRA STENINDUSTRI

ONSØY - TLF. 69 39 46 40

Besøk oss - Hjemmebesøk - Utstedelse av brosjyrer

ØSTFOLDS
STØRSTE
UTSTILLING!

SLEKTERS GANG

Døpte

Hennie Amalie Hystad
Dina Kaspara Lund Rolstad
Amelia Adelen Nyborg
Daniel Løite Frøshaug Kirke
Ronja Anita Gåserød Vidarsdatter
Sanna Endsjø Kristoffersen
Hennie Andrea Faukland
Jens Thoresen Porsmyr Østre
Theodor Urskogen Rolness
Tobias Basberg-Arntzen
Ole Jørgen Signebøen Solsand
George Efstathiou-Henriksen
Maja Lyngmo Saxhaug
Daniel Lyngmo Saxhaug
Mia Oline Bork-Simensen
Elias Henry Hurrød Larsen
Arya Elisabet Kultorp
Odin Maxmillian Maiset
Alina Synnøve Rise Aarum
Jennie Amalie Walschaerts
Haakon Fjell Pedersen
Leonora Jess Handeland
Noah Sørensen Hammerstrøm
Arild Sandbekk Fjeld
Sander Bang-Jacobsen
William Cornelius Hammer-Langvik
Leah Malene Smaugget Talberg
Noah Nicolai Skaug
Peter Moen Bjørnson
Mikkel Eilertsen Røsnæs
Mathias Andreas Bråthen
Karoline Bjørnli Smerkerud
Aksel Fundberg
Astri Alice Gjerløv-Kristiansen
Marikken Westlund-Andresen
Ellinor Mostad Nilsen
Ulrik Mørk Harstad

Døde

Andy-Marin Theres Gundersen 23 år
Øyvinn Bjerke 78 år
Bjørn Andersen 85 år
Otto Johannes Strømbeck 79 år
Elise Karlsen 92 år
Yngve Sjølie 79 år
Lillian Andersen 84 år
Ella Juliussen 94 år
Anne Bjørg Johansen 90 år
Amita Soemarno 83 år
Venche Kristin Benaglia 59 år
Caroline Berg Mølmann 41 år
Arild Frøystein Andresen 67 år
Kai Marentius Larsen 85 år
Tor Anker Arntsen 94 år
Else Synøve Eriksen 91 år
Jenny Edel Jensen 94 år
Rolf Ørmen 78 år
Edgar Ronny Johansen 68 år
Bjørn Harry Arntzen 80 år
Anne-Berit Rådahl 44 år
Tove Andreassen 77 år
Evelyn Ingrid Røgeberg Duenes 88 år
Arild Sørli 77 år
Arne Ulfeng 82 år
Hans Sundby 88 år,
Eirik Kvernhusvik 39 år
Alexsander Mathisen 19 år
Stig Sørli 74 år
Arild Johannes Fjeld 58 år
Vera Helen Bråten 75 år
Bengt René Støa 57 år
Anne Grete Gilje 84 år
Irene Eng 69 år
Bjørn Johannessen 82 år
Miksin Voilet Berntsen 92 år
Dora Birgitte Andersen 84 år
Reidun Synnøve Håkonsen 76 år
Olav Torbjørn Weberg 68 år

Viede

22. februar 2020
Pål Brakken og Kine Christin Olsen
13. juni 2020
Helene Gravning og Håvard Wold Skaaden

20. juni 2020
Emilie Andersen og Kristoffer Tangen
27. juni 2020
Eva Marie Karlsen og Christopher Søland
Karlsen

TRIMANLEGG

Anlagt av Begby lokalsamfunnsutvalg like ved det gamle vannbassenget i Haugstensåsen.

Borge menighet

GUDSTJENESTER I BORGE MENIGHET

29. november, 1. søndag i adventstiden

Borge kirke

11:00. Høymesse med dåp. Kom og delta på et spennende arrangement som du vil bli fristet til av denne teksten.

6. desember, 2. søndag i adventstiden

Borge kirke

16:00. Tenn et lys i mørket - adventsstund v/menighetens kor og andre medvirkende.

13. desember, 3. søndag i adventstiden

Kjølstad kirke

11:00. Høymesse med dåp.

20. desember, 4. søndag i adventstiden

Østre Fredrikstad kirke

11:00. Fellesgudstjeneste med dåp og nattverd.

24. desember, Julaften

Kjølstad kirke

13:00 og 15:00. Familiegudstjenester.

Borge kirke

14:00 og 16:00. Familiegudstjenester.

25. desember, Juledag

Borge kirke

12:00. Høytidsgudstjeneste.

26. desember, 2. juledag/StefanUSDagen

Kjølstad kirke

11:00. Fellesgudstjeneste med dåp og nattverd.

1. januar, Nyttårsdag/Jesu navnedag

Domkirken

12:00. Felleskirkelig gudstjeneste.

3. januar, Kristi åpenbaringsdag

Borge kirke

11:00. Høymesse med dåp.

10. januar, 2. søndag i åpenbaringstiden

Kjølstad kirke

11:00 Høymesse med dåp.

17. januar, 3. søndag i åpenbaringstiden

Borge kirke

11:00. Høymesse med dåp.

24. januar, 4. søndag i åpenbaringstiden

Kjølstad kirke

11:00. Høymesse med dåp.

31. januar, Sámannssøndag

Borge kirke

11:00. Familiegudstjeneste med dåp og nattverd. Tårnagentene deltar.

7. februar, Kristi forklarelsesdag

Borge kirke

11:00. Høymesse med dåp.

14. februar, Fastelavnssøndag

Kjølstad kirke

11:00. Karnevalsgudstjeneste.

21. februar, 1. søndag i fastetiden

Borge kirke

11:00. Høymesse med dåp.

28. februar, 2. søndag i fastetiden

Borge kirke

11:00. Høymesse med dåp.

7. mars, 3. søndag i fastetiden

Borge kirke

11:00. Høymesse med dåp.

14. mars, 4. søndag i fastetiden

Kjølstad kirke

11:00. Høymesse med dåp.

21. mars, Maria budskapsdag

Borge kirke

11:00. Høymesse med dåp.

28. mars, Palmesøndag

Kjølstad kirke

11:00. Felles familiegudstjeneste for Borge, Torsnes og Østre Fredrikstad menigheter. Dåp og nattverd.

1. april, Skjærtorsdag

Østre Fredrikstad kirke

18:00. «Vår påske»: Felles gudstjeneste for Borge, Torsnes og Østre Fredrikstad menigheter.

2. april, Langfredag

Torsnes kirke

11:00. Felles pasjonsgudstjeneste for Borge, Torsnes og Østre Fredrikstad menigheter.

4. april, Påskedag

Borge kirke

11:00. Høytidsgudstjeneste. Dåp og nattverd.

5. april, 2. påskedag

Fauns vei 8 - omsorgsbolig

11:00. Gudstjeneste med nattverd.

11. april, 2. søndag i påsketiden

Kjølstad kirke

11:00. Høymesse med dåp.

18. april, 3. søndag i påsketiden

Borge kirke

11:00. Høymesse med dåp.

25. april, 4. søndag i påsketiden

Kjølstad kirke

11:00. Familiegudstjeneste med dåp og nattverd.

2. mai, 5 søndag i påsketiden

Borge kirke

Konfirmasjonsgudstjenester.

8. mai

Borge kirke

Konfirmasjonsgudstjenester.

9. mai, 6. søndag i påsketiden

Borge kirke

Konfirmasjonsgudstjenester.

13. mai, Kristi himmelfartsdag

Borge kirke

Konfirmasjonsgudstjenester.

16. mai, Søndag før pinse

Borge kirke

11:00. Høymesse med dåp.

23. mai, Pinsedag

Kjølstad kirke

11:00. Høytidsgudstjeneste. Vi pynter kirka til bursdagsfest!

DEN NORSKE KIRKE

Med forbehold om endringer.

Følg med på www.kirken.no/borge